DISCURS

ROSTIT DE D-L

NICOLAE IORGA

DEPUTAT AL COLEGIULUI II DE PRAHOVA

ÎN

Ședința Adunării Deputaților de Sâmbătă, 15 Decemvrie 1912

CU OCAZIA

RĂSPUNSULUI LA MESAJUL TRONULUI

BUCUREȘTI

—

IMPRIMERIA STATULUI

1912

www.dacoromanica.ro

DISCURS

ROSTIT DE D-L

NICOLAE IORGA

DEPUTAT AL COLEGIULUI II DE PRAHOVA

ÎN

Ședința Adunării Deputaților de Sâmbătă, 15 Decemvrie 1912

CU OCAZIA

RĂSPUNSULUI LA MESAJUL TRONULUI

BUCUREȘTI

—

IMPRIMERIA STATULUI

1912

www.dacoromanica.ro

Onorată Cameră,

Şi în materie de politică nu este uşor să refuze cineva o invitaţiune atât de amabilă, cum a fost invitaţiunea ce a pornit de la d. prim-ministru. Domnia-sa a binevoit să recunoască existenţa unui germen de partid ce ar puteà să aibe un viitor. Pentru a completà informaţiunile d-sale, cu privire la acest germen, îi pot spune că acest germen este aşa de viguros, încât 13 persoane în ultimele alegeri au strâns 8.000 de voturi la două colegii, şi-i mai pot spune că aproape în toate alegerile, în cari reprezentanţii acestui germen de partid s'au prezentat alături cu candidaţii conlucrării şi cu candidaţii liberali, dacă cei dintâiu, mulţumită unor mijloace ce le cunoaşteţi, au putut să biruească, noi, reprezentanţii acestui germen de partid cu îndreptare spre viitor, am avut ceva mai multe voturi decât candidaţii liberali. La sfârşit, a binevoit d. prim-ministru, ceeace în special este măgulitor pentru persoana mea, să vorbească şi de dreptul unor individualităţi, dar aici nu sunt sigur că d. prim-ministru m'a avut în vedere şi pe mine, fiindcă alte persoane au luat asupra lor această parte din declaraţiunea d-lui preşedinte al consiliului. (Aplause, ilaritate). In orice caz, dacă a voit să mă înţeleagă şi pe mine, îi sunt adânc recunăscător. Şi cu toate acestea vorbesc la discuţiunea asupra răspunsului la Mesajul Tronului, vorbesc după o îndelungată luptă cu mine însumi, după ce mi-am făcut încredinţarea că a vorbì în asemenea împrejurări este o datorie. Firește că nu e o datorie din partea altora, ci o datorie din partea mea. Nu o datorie din partea altora, fiindcă în ceeace priveşte liniile generale ale politicei interne, ca şi în ceeace priveşte liniile generale ale politicei externe, conservatorii de amândouă nuanţele, ca şi liberalii, reprezintă aproape aceleaşi vederi.

De aceea v'am înţeles pe d-voastră atunci când, insistând mai mult asupra politicei externe, aţi declarat că, rezervându-vă dreptul de a cercetà ce se va face, când actele se vor aduce înaintea Parlamentului, aţi renunţat a face un fel de critică prealabilă a politicei, pe care guvernul Maiorescu-Take Ionescu înţelege să o aibă în împrejurările de astăzi.

Dar, d-lor, eu n'am avut nici odată nimic a face cu această politică; eu nu sunt angajat întru nimic cu dânsa. Acţiunea politică din care fac parte s'a ridicat tocmai pentru a propune înlocuirea acestei politice interne şi externe cu altă politică.

Se poate să aibă dreptate partidul care deţine puterea astăzi şi partidul care o va deţine mâine, se poate ca dreptatea să nu fie de partea noastră, dar nu e mai puţin adevărat că acei cari se numesc naţionalişti-democraţi, cari au pornit lupta pe bazele unor anume idei, nu-şi au rădăcina în trecut şi nici activitatea în trecut, şi ideile lor nu se pot realizà de oameni interesaţi prin toată munca şi prin toată credinţa lor dîn trecut; dar nu e mai puţin adevărat că aceştialalţi au datoria, mai ales în astfel de momente, cu adevărat hotărîtoare pentru naţiunea noastră, să enunţe încă odată un ideal nou.

Să nu credeţi că vin aci însufleţit de un gând de duşmănie de partid, care prea ade-

www.dacoromanica.ro

seaori tulbură adunările noastre legiuitoare; sunt momente când cel mai pasionat — şi vă rog a crede că nu sunt pasionat, sunt pasionat poate pentru ştiinţa mea, pentru idealurile cari sunt une ori mai sus de politică, dar pentru luptele politice nu sunt pasionat — sunt momente când omul cel mai pasionat trebuie să înlăture pasiunea din cuvântarea sa, când trebuie să simtă că face mărturisiri de cari e legată fiinţa sa întreagă, pentru binele ţării şi neamului său. Prin urmare, dacă este un moment când punctul de vedere de partid—zic mult mai puţin decât pasiunea de partid—când punctul de vedere de partid chiar trebuie să fie înlăturat, e momentul acesta.

Onar. Cameră, când acum câteva luni de zile, în împrejurări deosebit de nelămurite, cu primejdii mari la orizont, s'a crezut de nevoie ca ţara să fie întrebată, noi, păstrând punctul nostru de vedere, deosebit de punctul de vedere al partidelor vechi, am crezut că e vorba în adevăr de o întrebare a ţării. Mi se pare că nici odată împrejurările nu au cerut mai mult un Parlament românesc, în cel mai desăvârşit înţeles al cuvântului, decât în această împrejurare, când lângă noi se sfarămă e împărăţie mare, şi când alţii se ridică pe ruinele ei, şi când interese esenţiale ale neamului românesc şi ale Statului român sunt angajate în această mare transformare.

D. ministru de interne a avut de sigur aceeaş părere când a elaborat acea frumoasă circulară, care merită să fie aşezată între paginile cele mai distinse ale înţelepciunii noastre politice. D. ministru de interne, dorind să se adreseze prin Cameră întregei Românii — şi în Mesajul pe care Maiestatea Sa ni l-a cetit, eră bucuria că are în faţa Sa reprezentanţi ai României întregi—, prin urmare d. ministru de interne, în această dorinţă a sa a scris şi trimis prefecţilor săi acea circulară. Nu ştiu dacă i s'a adus la cunoştinţă îndeajuns că circulara sa nu a fost executată în spiritul în care de sigur că a fost scrisă. Dumnealui a înţeles ca administraţia să nu se amestece în alegeri.

D. Take Ionescu, ministru de interne : Aşa !

D. N. Iorga: Ei bine, am pus în primejdie o sănătate puţin cam sdruncinată în acele momente, pentru ca în două zile de toamnă rece să văd cum se execută circulara d-voastră. Nu am crezut că întru în Cameră; prin urmare, vedeţi d-voastră că am făcut-o, nu din interes personal, ci numai din plăcerea de a vedeà cum intenţiunile d-voastră bune sunt aduse la îndeplinire.

O voce: Au fost la Dolj.

D. N. Iorga : Nu am fost acolo. Imi pare rău, pentru că mi-aşi fi pus candidatura.

D. Take Ionescu, ministru de interne : V'aţi ales în Prahova.

D. N. Iorga: Au greşit numai odată, alegându-mă pe mine ; restul a mers bine (Ilaritate).

Va să zică, d-lor, am asistat la aceste alegeri, şi — să nu se supere d. ministru de interne, să nu vă supăraţi nici d-voastră, este vremea pentru alte supărări decât pentru supărări personale — nu aţi putut înlătură amestecul administraţiunii în alegeri. Chiar candidaţi, cari erau foarte populari şi cari s'ar fi ales de sigur fără amestecul administraţiei, şi cărora le pare rău că administraţiunea, trecând peste circulara d-lui ministru de interne, a ţinut totuş să facă excesul de zel de a se amestecà în favoarea lor, au fost sprijiniţi de administraţie, după ştiutele metode. De sigur toată lumea găseşte rău că administraţiunea nu şi-a părăsit păcatele cele vechi ; dar nu vorbesc atât de alegerile dela colegiul al II-lea, din care, printr'o greşeală pe care o veţi scuza-o cu toţii, am întrat în Parlament, ci vorbesc de alegerile dela colegiul al III-lea. Şi, d-lor, vreau să-mi arăt adânca durere — pe care cred că nici unul din d-voastre nu este care să nu o împărtăşească — adânca durere că ţărănimea nici cu prilejul acestui an, care nu seamănă cu ceilalţi, an care poate va cere sânge, că nici cu prilejul acestui an de grea însemnătate în desvoltarea ţării şi neamului nostru nu a fost lăsată să-şi trimită reprezentanţi în Parlament. Am adus un caz, l-am discutat aci, aţi trecut, cum au trecut toate Camerele, asupra lucrurilor cari s'au întâmplat de data aceasta la alegerile dela Suceava. Dar vedeţi că nu s'a întâmplat numai la Suceava, ci ori de unde mi s'a scris, e aceeaş poveste. Vă cruţ: am aici un dosar întreg privitor la felul cum s'au făcut alegerile la colegiul al III-lea.

www.dacoromanica.ro

Şi cine doreşte să aibă cunoştinţă de ceeace se cuprinde în acest dosar nu are decât să treacă pe la mine şi-l voiu servi. Eu mă voiu mulţumi numaisă atrag atenţiunea asupra formei celei mai repugnante şi mai condamnabilé de amestec al administraţiei în alegerile de la colegiul al III-lea.

D-lor, alegători au fost arestaţi fiindcă se ştiă că votează pentru un anume candidat. Şi vă dau şi un nume: un biet învăţător din Covurlui, Cruceanu, unul din cei mai buni, — l-a distins toată lumea, toţi l-au lăudat, — a venit şi el să pună un vot în urnă pentru mine. Nu se sguduiă colaborarea (râsete) şi guvernul nu s'ar fi găsit în cine ştie ce împrejurări periculoase dacă aş fi avut la Covurlui un vot mai mult. Eu mă alesesem la Prahova, şi e clar că această alegere nu ofereà nici un fel de importanţă pentru reprezentanţii d-voastră în localitate. Şi, d-lor, ceeace este mai curios, — nu vă acuz, ci acuz obiceiurile rele, — candidatul erà conservator, administraţia erà conservator-democrată. Ei bine, această administraţie conservator-democrată din loialism, — loialism vine de la *loi*, care însemnează lege, dar acest loialism treceà peste toate marginile legii, — această administraţie a dat unul din cele mai înjositoare spectacole de destrăbălare orientală pe care le-am văzut în vieaţa mea. Am cutreerat ţările balcanice, am văzut multe lucruri de felul acesta, am văzut şi alegeri ungureşti, două în Ungaria, dar ceva de felul acesta n'am văzut.

O voce: In Ungaria e sălbătăcie.

D. N. Iorga: Căci sălbătăcia are în ea curaj, poate să aibă în ea nobleţă, pe când, d-le preşedinte, e un cuvânt care vă cer voie să-l spun (râsete), escrocheria este ignobilă.

Ei bine, d-lor, acest biet învăţător, care ziceam că veneà cu intenţiunea să pună un vot pentru un candidat care reuşise aiurea, a fost culeş de la gară, aşezat frumos în trăsură, dus la prefectul local, care i-a ţinut o predică cu privire la unele articole inofensive, spunându-i că sapă temeliile ţării şi ţinând în rezervă pe bietul învăţător până se vor face cercetările cari trebuiau să se isprăvească, fireşte, în seara alegerii. L-am căutat să-l scap; erà la un hotel, încuiat, şi mai târziu a scris o scrisoare, pe care, ca să vă cruţ timpul, nu o cetesc. Această scrisoare este un amestec de duioşie şi de naivitate; în ea spune că, fiind în odae cu un agent la uşă, care îl păzeà, şi altul afară, către ziuă a adormit şi a visat că luà parte la vot şi că mă votà pe mine. Este multă duioşie în această scrisoare, dar şi mare a fost infamia celor cari, fără folos, şi-au bătut joc de acest suflet curat.

Am văzut poliţia întreagă, toată protipentada — întrebuinţez cuvântul căci este local, gălăţean, şi în legătură cu multe lucruri—toată protipentada epistaţilor aşteptând trenurile, şi am văzut cum la distanţe de câţiva kilometri de gară poliţia mergeà şi culegeà alegătorii de-i împingeà către localurile de vot. Am văzut pe bieţii oameni luptându-se până seara ca să-şi capete certificate cari erau în mâna unor persoane ce au votat de câte cincisprezece ori; eu am prins pe unul, care votase a doua oară, şi l-am lăsat, căci mi-a fost milă de el; mi-am zis că acest om are un viitor şi până seara poate să mai voteze de câteva ori. Iată o practică ce ne trimite la imemoriale epoci de neonestitate administrativă şi de încălcare a drepturilor. Mai departe ce vă voiu spune, este în adevăr de mirare: nu s'a petrecut poate în toate părţile, dar s'a petrecut în două judeţe, într'un loc chiar sub ochii mei. E şi ridicol, dar partea dureroasă este că aceia cari aveau dreptul să voteze, şi nu au putut, aceia cari îşi făcuseră un vis crezând că sunt şi ei cetăţeni şi au dreptul de a hotărî soarta ţării, s'au întors batjocoriţi la căminurile lor, ducând, în locul conştiinţei patriotice a dreptului împlinit, ura socială pe care mâne nimeni nu o va puteà opri. La Galaţi am văzut acest spectacol plin de învăţătură. D. Neniţescu poate controlà în localitate şi o să afle desigur că am dreptate. Am văzut către seară suind scările prefecturii o mulţime de ţărani; m'am interesat de ce se suie. Erà o conversaţie particulară cu administraţia, conversaţie care se terminà cu anumite uşurinţe de întoarcere înapoi. Se rezumà această uşurinţă în trei piese de câte un franc. Şi mi-am zis: de vreme ce e împărţire, să vedem care e tariful... candidaţilor, şi eu, care eram candidat, am căutat să mă înfăţişez acolo ca să văd care e situaţia mea faţă de această „largeţă“ a administraţiei, şi ca să văd dacă

www.dacoromanica.ro

se dă şi alegătorilor mei sau numai celorlalţi. Firește că atunci uşile au fost închise şi luminile stinse, şi, cât am stat, cam o jumătate de ceas admirând produsele unei expoziţiuni regionale de grâu şi alte lucruri, expoziţie foarte frumoasă, în acest timp nu s'a făcut distribuţia. După ce am plecat, s'a continuat însă mai departe. Nu credeţi că se poate desperà de viitorul unui neam, care viitor se întemeiază numai pe drepturi, pe sfinţenia neatinsă a drepturilor sale, dacă nici în împrejurări ca acestea nu vom înţelege că ţăranii trebuie să aibă drepturile lor, că ei trebuie să înrâurească legal asupra soartei ţării acesteea ? Căci aceasta ar fi cea mai mare primejdie, că nu vom vedeà în clipele mari o singură naţiune, — o mai mare primejdie chiar decât orice alta din partea duşmanilor.

* * *

D-lor, s'a mai vorbit în Mesaj, într'un sens, pe care autorul răspunsului l-a prins, despre plăcerea de a se înfăţişà Regelui reprezentanţii României întregi. Eu aş fi voit să fie reprezentată întreaga Românie în toate clasele ei. Căci mărturisesc că-mi păstrez părerea că o naţiune nu poate existà fără clase şi din jocul claselor rezultă forma superioară şi ideală a unei naţiuni, nu desfiinţându-le, ceeace nu e în puterile omeneşti. Dar autorul răspunsului la Mesaj a înţeles despre ce erà vorba ; erà vorba despre reprezentanţii Dobrogei. Să nu se supere reprezentanţii Dobrogei — câţi îi cunosc îmi sunt simpatici, iar despre acei pe cari nu-i cunosc nu pot să spun că-mi sunt de simpatici — să nu se supere d-lor, dar au venit cam de departe acolo. Ar fi fost mult mai bine să fi venit de acolo, dela faţa locului.

Şi, când am ascultat pasagiul acela, mă gândeam că ar fi fost bine ca Dobrogea să fi vorbit numai prin Dobrogeni de baştină, cari să aducă, fără putinţă de bănuială, aspiraţiunile acestui teritoriu românesc dintre Dunăre şi Mare.

Dar m'am gândit şi la altceva : oare este bine ca noi, la fiecare ocazie, şi prin Mesaj, şi prin răspunsul la Mesaj, prin presă şi prin interviewurile oamenilor noştri politici, să vorbim cu un sentiment curios despre Dobrogea aceasta ? Vorbim de dânsa, parcă, Doamne fereşte, ne-ar fi frică ! Eu nu pot să înţeleg aceasta !

Eu cred că această naţiune, prin numărul cel mare de oameni care o compune, prin vrednicia lor omenească, prin cultura ei veche şi prin serviciile pe cari le-a adus umanităţii, prin avântul care străbate sufletele noastre în clipile mari, nu are a se teme de nimeni !

Ce însemnează atunci acest ton plângător şi îngrijorarea aceasta desperată ? (Aplause prelungite).

Mai întâiu, d-lor, Dobrogea nu ne-a dat-o nimeni. Ba, dacă ne-a dat-o cineva, ne-a dat-o numai naţiunea aceasta românească. Şi dânsa ne-a dat-o în multe feluri.

Intr'o comunicaţie pe care am făcut-o la Academie, — cred că este bine să aducem în Parlament şi răsunete de la Academie ; căci se aduceau, dacă nu acum, cândva, în Parlament, prea des răsunete de la întruniri publice cu săli întunecoase şi rău aerate, — am arătat că, de la întemeierea sa, Statul bulgar *a trecut* numai prin aceste părţi. Prin urmare, Dobrogea pentru dânsul a fost numai un drum şi că acela chiar de la care Dobrogea a luat denumirea ei, Dobrotici, fiul lui Dobrotă, prin numele lui nu dovedeşte nimic : căci numele acesta se găseşte şi în rândul celor întrebuinţate de poporul nostru.

Şi am mai amintit un lucru : prezenţa ostaşilor români atât în Chilia, cât şi în Silistra, a ostaşilor lui Mircea cel Bătrân, care a stăpânit aceste două cetăţi. Ştie oricine că stăpânirea a două cetăţi, în astfel de teritorii, implică şi stăpânirea asupra acestor teritorii întregi. Căci ce voiţi d-voastră ? Să fi avut atunci judecători de pace şi subprefecţi şi jandarmi rurali între Chilia şi Silistra, pentru ca aceasta să însemne o stăpânire de fapt a Dobrogei ? Să nu credeţi d-voastre că ceeace spun acuma este pentru a vă plăcea d-voastră sau opiniunei publice, că aceasta ar fi o retractare faţă de anumite păreri ale mele, pe cari le ştie toată lumea şi cari îşi au isvorul lor în cugetul meu curat, în conştiinţa mea ; să fiţi siguri că eu nu părăsesc aceste păreri ale mele de hatârul nici unui succes de popularitate! Dar vreau să mai afirm ceva—şi ceea ce voiu spune este un adevăr care poate folosì în

www.dacoromanica.ro

multe locuri, chiar d-lui ministru de interne, care, în loc să vorbească cu d-l ministru de instrucţiune publică şi-ar puteà culege de aci puţin material pentru Londra. Am auzit că aveţi intenţiunea să faceţi o călătorie la Londra. Fiindcă d-voastră, un distins bărbat politic, nu aţi făcut — aşa a fost vieaţa d-voastră — studii istorice propriu zise, eu care mă îndeletnicesc cu ele, am pretenţiunea de a vă puteà dà un material folositor ; îl ofer benevol, cu toată cuviinţa datorită d-voastră.

Prin urmare, d-lor, nu numai în felul acesta am căpitat Dobrogea, ci şi în alt fel. Cea mai largă frontieră a Dobrogei este despre şesul muntenesc. Prin urmare, secole întregi au trecut elementele ţărăneşti, cele mai bune ale ţării româneşti, dincolo de Dunăre, şi, când am stabilit noi aci iobăgia, şerbia, robia pământului, a cărui ultimă rămăşiţă este confiscarea dreptului electoral al ţărănimii, ţăranii liberi au trecut dincolo. Ţăranul român, fugind de condiţiunile sociale dela noi, a colonizat Dobrogea. Bisericile din Dobrogea sunt pline de cărţi româneşti dinaintea anului 1877. Este, de sigur, o operă de colonizare tăcută, persistentă, bogată în rezultate, pe care ţăranul român a îndeplinit-o aici. Şi este încă un omagiu, care se aduce ţărănimii româneşti, când se constată că, ori de câte ori se îndeplineşte o lucrare temeinică, de care ne folosim şi azi, de atâtea ori ţăranul român a câştigat el acel titlu de drept şi acea stăpânire de fapt. Pe urmă au venit acele împrejurări pe cari le cunoaşteţi, Şi nu văd—spun încă odată — de unde ar puteà să rezulte acest sentiment „timorat“, ce scade încrederea în noi, cari suntem, oricum, o naţiune care sub atâtea raporturi ar aveà dreptul să fie mândră şi de ce are şi de ce a avut şi de ce este în stare să îndeplinească.

* * *

După aceasta, să-mi daţi voie să trec la partea mai aşteptată din această cuvântare, parte în care vă veţi mirà cât de puţin se va întâlnì critica şi cât de mult se va rostì îndemnul. Decât tăcerea care să cuprindă în ea sentimentul duşmăniei, cred că este mai bine o cuvântare rostită liber, în care se cuprinde, înainte de toate, dorinţa de a ajutà. Căci nu este nimeni dintre noi care să nu dorească să ajute în acest moment. Ce idei avem unii despre alţii, aceasta este altceva ! Ni le spunem când putem ! Dar dovadă că nu le avem tocmai acestea, este că ne vine cam cu greu să le spunem şi în Parlament. Eu nu le spun, şi d. ministru de interne, dacă l'aş rugà să repete cele ce a spus la telefon când a auzit că m'am ales la Prahova, cred că nu le-ar repetà, căci nu i-ar da voie nici d. preşedinte. Prin urmare, este absolută dorinţa de a ne face folositori şi, când spun că este absolută această dorinţă, vă pun la îndemână experienţa mea de istoric şi acea judecată specială ce se formează din practica lucrurilor istorice şi care judecată nu poate să fie atât de hotărîtă cum este judecata omului practic, dar care are două însuşiri mari: însuşirea mare că se inspiră dela un svor mai larg, mai impersonal, nu dela un interes de persoane şi de partid, ci dela ştoată desvoltarea unei ţări şi unui neam, şi mai este încă un avantaj : că judecata istoricului trece peste moment şi cutează a privì în chip îndrăsneţ viitorul cel mai îndepărtat. Fiindcă, deci, pun la îndemână această experienţă specială a carierii mele de istoric, lungă de 20 de ani, înţeleg a atinge chestiunea legăturilor României cu străinătatea.

D-lor, eu am onoarea de a fi vorbit de trei ori, într'o vreme când se socoteà că politica externă nu trebuie să se trateze în Parlament. Eu totuş am vorbit privitor la politica externă a României. Sunt în această Cameră deputaţi cari au făcut parte din Camera de la 1907 şi-mi pare bine că văd aici şi pe fostul ei preşedlnte de atunci, care a ascultat desvoltarea liberă a argumentelor ce pledau pentru o altă politică decât politica ce se făceà atunci, decât politica pe care şi d-voastre (către banca ministerială) aveţi intenţiunea poate să o continuaţi acum, şi pe care, în orice caz, eu doresc s'o văd interpretată altfel. Şi aici socotesc că onor. Cameră trebuie să treacă prin hârtiile mele cari sunt adunate din mai multe locuri şi din cari voiu luà numai ceeace este absolut esenţial.

D-lor, a doua zi după războiul de la 1877, în care Rusia plătise sprijinul nostru cum ştiţi cu toţii, a fost o mare nesiguranţă în ceeace priveşte orientarea politicei externe

www.dacoromanica.ro

a României. A se răzimă cineva mai departe pe Rusia, ar fi fost a bravă sentimentul popular, şi mulţi credeau că ar fi însemnat a se apropiă o primejdie. Prin urmare, învăţăturile urîte ce se căpătaseră îndată după războiu făceau imposibilă o politică a României care să caute ca reazim puternica monarhie de la răsărit.

Atunci a apărut un articol, care a făcut mare zvon, pe care aceia dintre d-voastră cari sunt de vârsta mea — căci în Camera aceasta văd că sunt câţiva şi dintre foştii mei elevi, — şi acei cari sunt mai bătrâni decât mine, şi-l aduc aminte, un articol, care, apărând într'o revistă germană, a fost tradus şi a dat naştere la comentarii foarte pasionate din partea presei liberale pe care o reprezentă *Românul*, la care scria d. Costinescu, care a făcut declaraţia de astăzi. Dar partidul intreg a trecut la alte vederi. Şi, prin urmare, erà natural ca vederile acestea să fie primite de toată lumea.

In articolul acesta, d. Maiorescu puneà chestiunea pentru întâia oară, sub o formă... mi-ar fi greu să spun cuvântul... nedibace—, deşi un om ca d. Maiorescu numai de nedibăcie nu poate fi bănuit. Cu toate acestea când veţi ascultà cel dintâi argument al desvoltării ideei din revista germană, veţi recunoaşte că este oarecare nedibăcie. D. Maiorescu întrebà ce poate însemnà pentru Germani un Principe de Hohenzollern pe Tronul României. Nu insist de loc ; d-voastră aţi înţeles că aceasta puteà lipsì ca „Leitmotiv“ al articolului. După aceasta se vorbeà de greutăţile pe cari le aveam cu Rusia, de amintirea vioaie a pierderii Basarabiei, se arătà imposibilitatea de a trăì noi de noi fără nici un fel de legături nicăieri, şi se cereà o apropiere de Austro-Ungaria. Adică mai mult se îndemnà Austro-Ungaria să privească spre noi. Veţi vedeà că situaţiunea s'a schimbat cu totul de atunci : noi atunci eram datori oarecum să căutăm un astfel de sprijin în slăbiciunea noastră, în starea noastră nu deplin alcătuită, noi doream ca ochii binevoitori ai monarhiei de la apusul nostru, monarhie de cultură, fără îndoială, monarhie cu simţ de lege şi de dreptate, ca ochii aceştia să se oprească şi asupra României ameninţate. Veţi vedeà că acum nu mai e aşa, că monarhia ai cărei ochi îndurători se solicitau atunci, monarhia aceea are acum mai mult nevoie de noi, de aceşti „mici şi slabi“ în aparenţă, decât noi cei, cari părem mici şi slabi, de sprijinul monarhiei din apus. Curtenirile din zilele trecute nu sunt incidente fără însemnătate, ci realitatea importanţei României, şi prin urmare nu erau vizite de complezenţă şi nici vizite în cari oaspele priveşte de sus pe acela în casa căruia a intrat.

D. Maiorescu recomandà — şi nimeni nu se poate gândì a-l ţineà de rău pentru această părere — o legătură mai strânsă între România şi între monarhia austro-ungară. D-sa făceà următoarea argumentaţie ; ziceà : în rândul întâiu, noi trebuie să ţinem seama totdeauna de soarta neamului românesc în fiecare din ţările ce ne înconjoară.

Nu se poate un punct de vedere mai drept. Şi, dacă îl reprezint acum eu, în locul d-lui Maiorescu, e fiindcă d-sa nu-l poate reprezentà aici, fiindcă reprezintă dincolo (către banca ministerială) un punct de vedere, care este în afară de discuţiune. Şi voiu citâ şi cuvintele d-lui ministru de interne, conducătorul unuia din cele două partide care colaborează, şi asupra căruia prin urmare trece jumătate din răspunderea situaţiunii, cuvinte cari cuprind exact aceleaşi lucruri ca şi cuvintele pe cari le zicea d. Maiorescu în articolul acesta din „Deutsche Revue.“ Şi veţi recunoaşte cât este de naturală interveţiunea mea în discuţiune, în momente atât de înalte, pentru a cere ca din atitudinea ministerului să rezulte nu numai avantaje pentru România, ci şi pentru întreaga naţiune românească libertatea, putinţa de a se desvoltà în cultură, ceeace nu este în potriva niciunei alianţe de pe lume, ci în potriva oricărei alianţe este tocmai acea acţiune care păcătueşte prin tratarea ca element inferior a elementului românesc aflător sub stăpânirea unui Stat aliat.

D. Maiorescu ziceà : în Rusia Românii se găsesc în împrejurări rele. In ce priveşte Românii din Austro-Ungaria — şi nu avem decât să ne uităm în Bucovina — „nimic nu se opune aici, din partea Statului, desvoltării bisericii române, a şcolii române, a culturii române“. Adevărat e că şi d. Maiorescu ştià că sunt Unguri, probabil că i-a şi văzut, şi, prin urmare, ştiind că monarhia

www.dacoromanica.ro

aceasta austro-ungară este și o Ungarie, și în această Ungarie sunt Unguri, cari stăpânesc mai mult Ungaria decât elementul german, Austria, din ce în ce mai mult slavă, și cari au un rol mult mai însemnat în monarhie, prin avântul lor național, decât ceilalți prin patriotismul lor îmbătrânit, dumnealui adăugă: »Imprudența politicei interioare a Ungurilor în contra Românilor austriaci nu prea este făcută a favorizà o prevenitoare mergere împreună cu Românii.

Dar i se părea că acestea sunt lucruri trecătoare; cunoșteà pe Unguri, poate că-i întâlnise uneori, dar nu-i cunoșteà în deajuns.

Fiindcă d-sa ziceà: »Dar dificultățile acestea sunt mici și trecătoare în raport cu scopul cel mare și permanent și, dacă se va află în esență voința statornică din amândouă părțile, forma confirmării ei va trebuì să se afle«.

Mi se pare, că »forma confirmării« nu a apărut, nu s'a aflat. Dar, înainte de a arătà că nu s'a aflat »forma confirmării«, să venim la două publicațiuni ale d-lui Take Ionescu.

O publicațiune o rezerv pe mai târziu; este publicația apărută în »Monthly Review« din Aprilie 1903. Guvernul s'a hotărît să nu răspundă, dar, cu tot complimentul făcut personalității, »individualității«, mele, nu voiu cere d-lui ministru de interne să-mi spună dacă își păstrează părerea pe care o exprimà în revista engleză atunci, în Aprilie 1903.

Dar, oricum, este un articol foarte interesant. Cer voie să vă spun—aici nu vorbește pasiunea—că e o foarte bună carte de politică externă cartea franceză pe care d-sa o tipăreà în 1891 și în care zicea așa: »Existența națională a neamului românesc întreg, și nu micșorat, e o chestie vitală pentru toți Românii, atât pentru cei din Regat, cât și pentru cei din afară. Dacă însemnăm ceva în jocul european, noi, Românii din România liberă, e pentrucă se știe că neamul românesc e mai mare și mai puternic decât Statul românesc... Monarhia Habsburgilor, Imperiu de atâtea limbi, trebuie să treacă și trece prin perioada desagregării, ca să dea deosebitelor naționalități putința unei vieți naționale«.

Aici este ceva care se rezervă, împreună cu articolul din »Monthly Review« pentru sfârșit.

»Este ceva însă care trebuie citat aici: Pentru a puteà împlinì misiunea sa istorică, rassa românească trebuie să rămâe viguroasă și întreagă. Feluritele porțiuni cari o compun nu trebuie să uite nici o clipă unitatea etnică și cultură a rassei întregi«.

Atunci întreb — nu-i întreb pe dumnealor (arată banca ministerială), căci nu răspund, superioare scrupule de politică externă îi împiedică, — dar întreb așa în genere, întreb conștiința dumnealor care nu e nevoe să răspundă ca să știu ce să petrece în ea, întreb: dela 1891 ce s'a făcut din partea României ca să se asigure neamului românesc din monarhia aliată austro-ungară libertatea culturală la care, după toate legile omenești, are dreptul. Răspunsul îl dau eu, care pot vorbì: Nimic. (Aplause).

Și atât de puțin, d-lor, în cât nici ce ziceà d. Maiorescu, în »Deutsche Revue«, în privința Românilor din Bucovina, nu mai corespunde stărei de azi. Credeți că în Bucovina sunt mai mulți Români? Nu. Nu vorbesc de locuitorii din orașe, a căror origine în cea mai mare parte e aceea pe care o știți, dar, în ceeace privește țărănimea, credeți că sunt mai mulți țărani români? Sunt Ruteni mai mulți, și această rutenizare a Bucovinei este înainte de toate opera oficială a Statului austriac, care își dă toate silințile să rutenizeze Bucovina. Ce fel de prietenie este aceasta? Credeți că poate cultura românească este liberă în Bucovina? Luați colecțiunea foilor românești în era baronului Bourguignon și vedeți paginile acoperite cu plăci negre, care pare că anunță oficial îngroparea cugetării românești de acolo. Ca să știți ce este cultura românească în Bucovina de azi, faceți socoteală câți inspectori școlari sunt Români, în școlile din Bucovina și acei ce sunt, ce fel de Români sunt.

D. C. Xeni: Nu s'a făcut nimic, dar ce s'ar puteà face după părerea d-voastră?

D. N. Iorga: Intreabă-l pe dumnealui (arată către d. ministru de interne). (Ilaritate.)

Va să zică în ceeace privește cultura românească și opera de păstrare a neamului românesc în Bucovina, ele au fost împiedicate. Dar veți zice avem biserica româneа-

www.dacoromanica.ro

scă în Bucovina. In această privință vă aduc o solie tristă, o solie de moarte: ea este amenințată cu rutenizarea. Foaia oficială românească din Bucovina este redactată pe jumătate în rutenește. Este vorba ca la sfârșitul vieței actualului Mitropolit Vladimir de Repta, pe care Dumnezeu să-l ție cât mai mult, este vorba să se așeze un Mitropolit rutean. Și, când a murit Episcopul de Rădăuți, nu s'a numit alt Episcop, fiindcă nu se puteà numi, din cauza opoziției Românilor, un Rutean, și fiincă Guvernul nu vreà să numească un Român. Este liberă biserica din Bucovina?

Și știți d-voastră ce s'a făcut cu imensa moștenire de avere pe care Ștefan-cel-Mare și alții din glorioșii noștri Domni au lăsat-o bisericei, adică bisericilor în cari se vor închinà cei din neamul lor? A servit să hrănească tot felul de venetici atrași de pretutindeni și cari găseau de zece ori mai bună vieața în Bucovina decât acasă la dânșii. S'a înstrăinat destinația averii românești, s'a împiedicat cultura românească și neamul românesc însuși moare în Bucovina, provincia aliaților noștri. (Aplause.)

In ceeace privește Ardealul, să vă mai spun că acest an 1912, care ne este nouă un an trist pentru anumite griji, e dureros pentru Românii din Ardeal, fiindcă se smulg sute de mii de credincioși ai bisericei unite, pentru a face din ei vrednici ascultători ai liturghiei grecești și ai predicilor maghiare ale unui Vlădică fără nici un sens, ale unui Vlădică de-a dreptul caricatural, care va vorbì țăranului nostru întâi în graiul lui Homer, pentru ca la urmă să vorbească graiul stăpânitorilor țării?

Așa fiind lucrurile, ne putem întrebà: numai de atât suntem vrednici pentru credința noastră, pentru sprijinul nostru și pentru neprețuitele servicii pe cari le-am adus Austriei, crezând că ni le aducem nouă, în răsăritul Europei?

Dar voi mai aduce câteva cazuri: In Camera ungară a vorbit dăunăzi cineva. Acolo obiceiul cu buzele strânse n'a pătruns. Acesta e un exemplu pe care ar trebui să li-l recomandăm, și cred că, dacă s'ar tăceà în Camera ungară așa de mult ca în Camera română, pentru națiа românească ar fi mai bine, căci din discuțiunea aceea aprinsă iese anumite legi, legi cari se lasă cu toată greutatea pe trupul obosit al bietei noastre națiuni. Credeți că au fost ascultați cu omenie vorbitorii români? Puteți d-voastră să ascultați pe un om care reprezintă un ideal politic care nu e al d-voastră...

Voci: Vă înșelați.

D. N. Iorga: Cu atât mai bine. Și acolo fiii deplin îndreptățiți ai națiunii, vin vorbind în limba Statului — cum nu fac Croații, — în limba cea mai corectă, arătând devotamentul lor către dinastie și iubirea de patrie. Și nu-mi închipui că e vreun parlament în lume în care să nu poată fi primit a vorbì acel care aduce durerea fraților săi, ca în Camera din Pesta. A fost întrerupt deunăzi unul din deputații români de acolo: vorbește-ne și despre cutare, adică despre mine! Probabil că eu par în ochii lor cine știe ce dușman ireductibil, ceeace de fapt nu sunt. Eu sunt numai prietenul plin de iubire al poporului meu, și aș vreà să înlătur toate piedicele din calea desvoltării acestui popor al nostru. Atunci orice sentiment de antipatie ar puteà să dispară! Căci nu sunt doar un aderent al doctrinei, că rassele trebuie să se sfâșie ne contenit, că trebuie să cadă unele asupra altora, cu toată greutatea lor de oștiri, pentru a-și smulge drepturile și a-și răpì putința lor de vieață.

Deputatul de acolo din Pesta nu a putut să răspundă el pentru persoana indicată de interpelator. Acea persoană însă, de aici, de la București, răspunde după două luni,— deși cam târziu pentru o interpelare—și zice: Dacă nu am fi aliați, ați aveà să răspundeți numai înaintea tribunalului de dreptate din conștiința lumei civilizate; dar, fiindcă suntem aliați, veți aveà să răspundeți și înaintea tribunalului opiniunii publice de aici, care el trebuie să hotărască cu cine mergem și în ce condițiuni mergem, și, dacă suntem aliați, ce trebuie să cerem în schimb pentru serviciile noastre reale.

Trebuie să cerem mai înainte de toate păstrarea vieței fraților noștri cari trăiesc acolo, fără de cari, după cum foarte bine spuneà chiarși d. Maiorescu, pe vremuri, noi nu putem trăi aci, căci atunci am fi un element politic fără viitor, pe care l-ar desrădăcinà cea dintâi furtună.

Nu voiu insistà mai mult asupra situațiunii rassei noastre în Ungaria! Nu vă voiu

www.dacoromanica.ro

vorbi de preoți de 90 de ani, cari sunt târâți la închisoare fiindcă au protestat împotriva faptului că li se impuneà o slujbă nouă în biserică, slujba în limba greceàscă, pentru ca mai târziu să-i sileàscă a o face în ungureşte! Nu vă voiu vorbi de nouile procese de presă, deschise împotriva foilor româneşti, pentrucă au cutezat să atace Bula Papei, pe care se întemeiază Episcopia nouei organizări, şi procurorii ungureşti au trebuit să ia apărarea Sfântului Scaun, căci Sfântul Părinte n'are procurori şi miliție apostolică! Nu voiu vorbi de împiedicarea şedinței de alcătuire a unei secțiuni a societății pentru cultura şi literatura românească din Ardeal!

Şi, dacă aceste lucruri se fac azi, cu atât mai mult ele se vor face mâine!

Căci, dacă este un moment în care noi putem să intervenim cu toată greutatea însemnătății noastre politice actuale, este momentul de față; dacă noi putem cere să fim respectați în acele elemente ale rassei noastre, cari trăiesc sub stăpânire străină, acuma este momentul să vorbim.

Va zice cineva: dar acuma avem nevoe de Austria în chestiunea Albaniei şi în chestiunea compensațiilor, şi, prin urmare, încă odată ne lăsăm în seama bunei noastre prietene şi nu avem să cerem de la ea nimic.

Mi se pare că lucrul nu se înfățişează aşa.

Încă odată, ne prinde acea patimă curioasă de a ne desconsiderà, de a ne socoti mai slabi decât suntem în adevăr.

Politica Austriei nu este, în momentul de față, în cea mai strălucită înflorire şi în cel mai triumfător succes al ei. Nu avem decât să deschidem unele foi din Austria, pentruca să ne dăm seama de atmosfera socială care domneşte acolo. Iată, mai zilele trecute, am văzut în revista *Die Wage*, că politica pe care o face Austria în Serbia este supusă celei mai aspre critici, afirmându-se că Austria va pierde, nu numai piața economică, dar orice influență în Serbia, pentrucă se îndărătniceşte a continuà vechea politică în sensul lui Kaunitz. De fapt, dacă va continuà această politică, întreaga situație imperialistă a Austriei în Balcani va dispăreà.

Sub ochii noştri, Serbia a avut o atitudine energică față de puternica monarhie. Cuvinte cari, la noi, ar fi fost socotite ca atât de îndrăznețe, încât temelia Statului românesc parcă s'ar fi zguduit, cuvintele acestea au fost rostite în Parlamentul sârbesc, şi de guvernul autorizat şi de opoziția autorizată—acesta este termenul cel mai nou,—şi de diferite persoane neautorizate.

Bulgaria nu pare că vrea să urmeze, după biruința ei, politica austriacă. Austria pierde pretutindeni în năuntru şi în afară, față de tresărirea la vieața națională a popoarelor. Credeți că vor mai puteà să umble consulii şi agenții austriaci, după biruințile din anul acesta, aşa cum umblau înainte? Credeți că națiunile acestea vor pierde cât de curând simțul puterii lor adevărate, încât să se lase amenințate de reprezentanții unei politici condamnate? Nu!

Prin urmare, dacă Austria vrea ca, la Dunăre, să păstreze măcar o parte din influența ei, dacă ține să învie puțin din rosturile epocei—care eu cred că nu se va mai întoarce—a lui Eugeniu de Savoia, ea are nevoie de noi. Şi noi suntem datori, pe de o parte, să nu mai facem politică de capete plecate, pe care am făcut-o de atâtea ori, şi, pe de altă parte, suntem datori, mai înainte de toate, să reprezintăm față de Austria, nu numai interesul regatului României libere, dar şi silința întregului neam românesc doritor de libertate şi de cultură. (Aplause).

Acesta nu este iredentism. Iredentismul ce înseamnă? Iredentismul înseamnă sistemul, italian sau sârbesc, de a decretà anexiunea provinciilor înstrăinate pe cale revoluționară. Iredentismul se face de ziariști tineri sau de persoane bătrâne, când ajung la tinerețea a doua, dar oameni de vârsta mea nu fac iredentism. Ei trăiesc prea mult în mijlocul realității. Şi aici voiu întrebuința un proverb românesc: „mâța cu clopoței şoareci nu prinde". Iredentismul nu se anunță, el se face, dar ceeace se anunță şi apoi se face, este interpretarea de un Stat național, potrivit cu drepturile naționale, a unei alianțe. Dar, va zice cineva, cum s'ar pune într'o alianță asemenea lucruri? Nu ştiu dacă este o legătură scrisă între noi şi monarhia vecină. De multe ori s'a spus că nu este. Valoarea unei legături scrise atârnă şi de ce se cuprinde în ea, şi atârnă şi de oamenii cari îi vor da inter-

www.dacoromanica.ro

pretarea. Dar se poate zice oare într'o legătură scrisă: se vor cruţa Românii din Ardeal şi din Bucovina ? Intr'o legătură scrisă nu se pun toate lucrurile, căci sunt şi lucruri ce se înţeleg de la sine. Poţi să faci cu cineva o învoială, cu privire la o acţiune specială, ce va fi făcută împreună, dar, alături cu punctul principal, vor fi şi acele clauze ce nu se scriu niciodată, dar se înţeleg de la sine.

Să nu se creadă că am intenţiunea de a recomandă cine ştie ce politică de basculă sau acea acţiune politică romantică pe care ne-o propun unii cugetători ruşi, cari vorbesc de sufletul nostru slav, de amintirea lui Suvorov... Ce ni-i nouă Suvorov! Iar sufletul nostru nu e slav de loc, ci tracic, dacă voiţi. Nu-mi stă prin gând să îndrept România într'acolo, sau să contribuiu, cu slabul meu glas, a îndreptă România într'acolo. Dacă aşi fi în locul dumnealor, aş răspunde cu toată politeţa la astfel de avansuri, lăsând totdeauna putinţa unor anume legături, dar, având convingerea că o angajare din acea parte este şi mai periculoasă decât o angajare prea strânsă din partea cealaltă. Numai cât, din momentul ce există o tradiţiune politică, de care ni se vorbeşte, din momcnt ce această tradiţiune politică, astăzi, aduce mai multe foloase altora decât nouă, din acel moment avem dreptul să cerem interpretarea naţională deplină şi asigurătoare a viitorului nostru a acestei învoeli.

Iată îmi cade sub ochi o citaţie, venită de la sine, fără nici unul din artificiile oratorilor, cari par a-şi aduce aminte de-odată că au în buzunar o hârtie; e un pasaj care ilustrează multe, fiindcă în gura mea sunt acum cuvintele chiar ale acelora cari suferă: nu cuvinte de om care compătimeşte, ci cuvintele acelora cari aşteaptă de la noi o compătimire.

In „Gazeta Transilvaniei“ din 25 Noemvrie iată ce se zice:

„Şi ce urmează de aici ? Urmează că pentru noi, Românii de sub sceptrul habsburgic, trebuie să răsară zorile unor vremi mai bune ; urmează că Viena trebuie să se convingă că un popor de 12 milioane a cărui jumătate mai mare este închegată într'un Stat puternic, de a cărui prietenie ea are absolută necesitate, trebuie altfel tratat decât până acum. Viena, şi prin ea Ungaria, sub impresia actualelor solii primite din Bucureşti, n'are ce face altceva dacă cumva nu-i şi astăzi legată la ochi.“

Prin urmare, vedeţi că se cere în cuvinte duioase şi cu insistenţă să îndrăsnim a trimite tot mai des asemenea „solii“. E o foae din Ardeal şi Ardelenii constitue pentru noi, când scriu ceva despre ale noastre, ca o judecată a viitorului : cum ne va judecă odată viitorimea, aşa ne judecă ei astăzi. Asupra vieţii noastre politice ei au aprecieri foarte dureroase, foarte reale, cari cad când asupra unora, când asupra altora, şi trebuie să le primim, căci ei apreciază potrivit cu interesele generale ale neamului românesc şi ei văd din depărtare, ceeace înlătură orice patimă şi chiar orice părtinire.

* * *

Şi tot într'o foaie de acolo se puneă de curând o întrebare, pe care v'o spun şi eu d-voastre. Se ziceă, într'un articol de fond, care a fost oarecum desavuat, firește, de alţii, cu altă părere; se ziceă: România a făcut politică austriacă, într'un moment, fiind-că nu voia să facă politică rusească. Dar, acum, de odată, iată un *al treilea* factor care apare. Acest al treilea factor sunt naţionalităţile biruitoare din Balcani, naţionalităţi legate printr'o ligă de răsboiu, care mâine poate să slăbească, poate să se desfacă, dar care vă asigur că se va reface, fiindcă naţionalităţile acestea din Balcani au un interes hotărîtor, anume, ca prin unirea dintre ele şi printr'un *modus vivendi* permanent cu noi, să închidă poarta Peninsulei Balcanice vechii politice de intrusiune şi a Austriei şi a Rusiei.

Cum suntem de folositori Austriei, pentru a-şi păstră prestigiul în locurile acestea, tot aşà suntem folositori popoarelor din Balcani, pentru aceea că, numai printr'o prietenie statornică cu noi, vremurile rele nu se vor mai întoarce pentru dânşii.

Şi gazetarul din Ardeal puneà întrebarea aceasta, pe care noi suntem liberi să o discutăm, unii având o părere într'un sens, alţii având-o într'alt sens : factorul acesta nou trebuie ţinut în seamă sau nu ? Eu voiu răspunde : factorul acesta există; şi noi trebuie să ţinem seamă de tot ce există. Şi ar fi cea mai mare nedibăcie pentru noi să

www.dacoromanica.ro

ne închipuim că poate, comandând de la Stambul papucii Turcului şi aşezându-i în mijlocul teritoriilor cucerite de creştini, va dispăreà orice urmă a triumfurilor de astăzi. Că este neplăcut? Da, este neplăcut. Am fost deprinşi să trăim în altă atmosferă, cu alte aspiraţiuni, şi de odată răsare un necunoscut jenant. Este periculos pentru noi poate, atârnă însă de înţelepciunea noastră politică: *cât* este de periculos. Dar aceluia care s'ar sperià de aşa ceva, care ar vedeà cu îngrijorare acest nou Stat bulgar, întinzându-se de la Marea Egee până la Dunăre şi din Macedonia până în Marea Neagră, i se poate răspunde că poporul bulgăresc a luat în campania sa din 1912 tot ce puteà luà, pe când România nu reprezintă altceva decât jumătatea, alcătuită în Stat liber, a unui neam de două ori mai mare, şi până la puterea unui neam cât suntem noi toţi la o laltă, niciodată nu se vor ridică vecinii noştri de peste Dunăre. 12 milioane de rassă nobilă, toţi oameni cu cultură până la ultimul ţăran, care are în el rămăşiţele unei civilizaţii de două ori milenare, 12 milioane de oameni străbătuţi cu toţii de cultură, de cultura superioară a Europei moderne,—clasele de sus,—de cultura ţărănească în care se păstrează amintirile Romei şi Bizanţului, — clasele de la ţară —, valorează de sigur mai mult decât tot grupul de popoare cari locuesc astăzi peninsula balcanică. (Aplause).

Fiindcă un om însemnează el, plus cultura lui.

Şi, înainte de a trage toate concluziile din această afirmaţiune, pentru a-mi găsi aliaţi, daţi-mi voie să cetesc din aceeaş carte „Politica externă a României“ următorul pasaj: „Trebuie să se refacă ceeace istoria făcuse odată: între Mediterana şi Carpaţi nu e loc decât pentru o singură formaţiune politică, confederaţiunea balcanică“.

Şi mai zice autorul:

„Confederaţiunea balcanică este idealul către care Statul român trebuie să tindă. Certele de astăzi pot de sigur să întârzie opera confederaţiunii, dar nu pot să o împiedecie“. Şi, mai departe, — să te ferească Dumnezeu de istoric, care umblă prin broşuri vechi. (Râsete) — : „Idealul românesc este stabilirea în locul Imperiului otoman a unei confederaţiuni de State a căror misiune ar fi să formeze o puternică barieră contra întinderii puterii Ţarilor spre Mediterana“.

Perfect de această părere: numai să o faceţi!

„In această confederaţie, Românii, fără să pretindă vreo superioritate“ — o au de drept — „ar fi, prin forţa chiar a lucrurilor, *primi inter pares* şi ar servi ca purtători ai culturii occidentale în sud-estul Europei“.

Da, pasajul este foarte drept: mi-l însuşesc cu voia autorului şi îi urez să facă politica din broşura sa dela 1891, nu politica articolului din „Monthly Review“, în care ziceà altfel: „Prin achiziţiunea Dobrogei, România e de acuma direct interesată în toate schimbările teritoriale de la sudul României. Ceice au avut direcţia afacerilor României la 1878, făcând greşala neiertată de a nu se înţelege cu Rusia în privinţa Basarabiei şi pentru a căpătà în partea de sud o frontieră adevărată, linia Rusciuc-Varna, care ni se dăduse, ni e imposibil, afară numai dacă am fi siliţi la aceasta, a primì fără compensaţiuni schimbări teritoriale în Balcani, cari ar creşte în proporţii prea notabile pe alţii şi ar rupe echilibrul actual în dauna noastră“.

Las autorului acestui articol şi al cărţii citate mai sus, sarcina— păcat că nu poate vorbì!—sarcina de a le pune în concordanţă. Eu, îi urez politica de la 1891 fără ca, pentru aceasta, să resping argumentele pe cari nici eu nu sunt în măsură să le controlez, — şi frică mi-e că cea mai mare parte din d-voastră tot atât de puţin—, cu privire la situaţiunea, noastră militară în sudul Dobrogei. Şi atunci când nu ştim unele lucruri, e bine să le lăsăm în seama specialiştilor, cari vor arătà părerea d-lor despre felul cum se poate apărà după cuviinţă această graniţă românească. Dar un lucru de sigur că nu e bine de făcut: anume nu e bine să se arunce chestiuni de o aşa importanţă în întruniri publice pentru a se creà curente de acelea cu cari de multe ori Statul nu a avut de gând să conteze şi care-i creează neplăceri foarte însemnate.

Vă spuneam, d-lor, că un om valorează cultura lui, şi noi suntem datori acum, faţă de ce se ridică peste Dunăre, să fim cât se poate mai tari. Noi nu putem să creştem hotarele României după voinţa noastră, nu putem să facem ca de azi pe mâine de două ori mai mulţi kilometri pătraţi să alcătu-

www.dacoromanica.ro

iască patria noastră, şi iarăş nu stă în mijloacele noastre să căpătăm de undeva încă vreo câteva milioane de Români, pe cari să-i aşezăm aici. Fiindcă, dacă-i luăm de acolo de unde sunt — şi nimeni nu ni-i dă, pentrucă au mare nevoie de ei, atât sunt de scumpi —, dacă-i luăm, despoiem alte teritorii, unde e bine să rămână tot Români. Adică, Macedonenii în Macedonia sau în Albania, unde noi avem iarăş de vorbit în ceeace priveşte noua ei alcătuire şi rolul Aromânilor de acolo, Ardelenii în Ardeal, Bucovinenii în Bucovina; noi să-i ajutăm acolo la ei acasă, cu scrisoare recomandată, dacă voiţi, dar aici la noi, cât mai puţini, fiindcă de orice Român e nevoie mai ales în locul unde s'a născut şi unde este o muncă românească de îndeplinit, o suferinţă românească de mângâiat. (Aplause prelungite.)

Prin urmare, nu putem să creştem numărul kilometrilor pătraţi ai României, nu putem să îndoim, cum ar fi de nevoie, populaţiunea României. Cel mult putem să dăm României acea oştire pe care trebuiă să o aibă încă de acum câţiva ani de zile şi la alcătuirea căreea, cum este acum, a contribuit—şi îmi place că pot să constat aceasta, aducându-i un omagiu de recunoştinţă, nu ca prieten de vederi politice, căci nu am fost, nici nu suntem şi nici nu o să fim, dar ca Român care-şi iubeşte ţara,— a contribuit în chip esenţial, şi el ca un Român care-şi iubeşte ţara, d. Nicolae Filipescu. (Aplause.) Puţin cam târziu însă. Se puteau face lucrurile înainte, şi în bietul program naţionalist-democrat este scris că România este datoare să aibă o armată cel puţin de două ori mai mare ca armata cea mai numeroasă a oricărui Stat din Balcani. Iată ce se spuneà în programul visătorilor, acum câţiva ani, al acelor visători cari nu ajunseseră încă nici la acel „germen“ de care vorbeà cu o comiseraţie filozofică d. prim-ministru. Nu putem aveà nici teritoriul şi nici locuitorii de cari în chip neapărat ne este trebuinţă, ca să însemnăm ceva în această lume răsăriteană. Şi, atunci, ce putem să facem? Putem să creştem valoarea oamenilor, prin cele două mijloace mari: Prin libertate şi prin cultură. Şi atunci, onor. Cameră, câţi sunteţi aci, şi conservatori, şi conservatori-democraţi, şi liberali, să-mi daţi voe să vă amintesc şi eu, din situaţiunea mea modestă de om puţin înconjurat, datoria cea mare a viitorului. Anume, ca ţăranul român să-şi capete întreaga libertate economică şi politică şi să fie ridicat prin şcoala rurală la însemnătatea de factor cultural în istoria lumii. Să înceteze şi ruşinea alegerilor, pătate de violenţă şi de înşelăciune, la colegiul al III-lea, să înceteze şi jumătatea de robie a ţăranului şi, mai presus de toate, spectacolul, primejdios pentru noi şi dezonorant pentru civilizaţie, al unei ţări în care jumătate din populaţie este încă neştiutoare de carte, şi în care nu se pot găsi învăţători şi şcoală decât pentru jumătate din copiii cari vor să meargă spre dânşii. Şi pe această cale a compensaţiunilor interioare, pe care *noi* ni le putem acordà, vom puteà păstrà, desvoltà şi ridicà sus România şi neamul românesc. (Aplause repetate şi îndelung prelungite.)

www.dacoromanica.ro